

Vluchten kan niet meer

cyberpesten, toekomsttrends en (school)beleid

Door: de Nationale Academie voor Media en Maatschappij / oktober 2013

Download via: www.mediaenmaatschappij.nl/pesten

Auteurs: Bamber Delver & Liesbeth Hop

5 jeugd & mediatrends en het effect op pesten

1. **Mobile Oxygen**
2. **Praxis Lereren**
3. **Access-soires**
4. **Asociale media**
5. **Offline**

Inleiding: Het is niet mogelijk om (cyber)pesten los te zien van technologische ontwikkelingen

Nederland werd het afgelopen anderhalf jaar opgeschrikt door een aantal zelfdodingen van jongeren die te maken hebben met gepest worden. Pesten staat sindsdien hoog op de politieke agenda. Onze scholen zijn grote leerfabrieken geworden waar jongeren – zoekende naar hun eigen identiteit - hun hoofd boven water trachten te houden: *it's a jungle out there* voor sommige 'bijzondere' jongens en meiden.¹ Pesters trachten in die jungle de aandacht van zichzelf af te leiden door een ander als mikpunt te nemen. Pestslachtoffers proberen elke schooldag te overleven. Er is een maatschappelijke discussie ontstaan over de verantwoordelijkheden voor het welzijn van jongeren in omgevingen zoals school, sportclubs, jeugdopvang en uitgaansleven. Na jaren pogingen om het pesten te voorkomen en te stoppen via (school)protocollen blijkt dat het probleem dieper ligt. Het pesten heeft bovendien een nieuwe, wrange dimensie gekregen. Via Social Media vuren jongeren scheldkanonnades op elkaar af welke voor professionals en opvoeders onzichtbaar zijn, omdat zij vanwege de individuele apparatuur van jongeren letterlijk worden uitgeschakeld. De wereld van jongeren is door de komst van het mobiele internet afgesloten voor degenen die verantwoordelijk zijn voor begeleiding, educatie en steun.

Het is niet mogelijk om (cyber)pesten los te zien van technologische ontwikkelingen. De Nationale Academie voor Media en Maatschappij (het opleidingsinstituut voor mediawijsheid t.b.v. professionals) organiseerde het eerste Nationaal Congres Digitaal Pesten (30-10-2013). De opening van dit congres vormde de presentatie, gebaseerd op dit document getiteld: *Vluchten kan niet meer*. Niet voor een slachtoffer, maar ook niet voor de maatschappij, overheid of school.

Wij beschrijven hieronder de belangrijkste 5 mediatrends en geven aan wat de weerslag op (cyber)pesten en te maken beleid voor onderwijs, jeugdzorg, bedrijfsleven en overheid is.

Er zijn geen lieve kijkbuis kinderen meer

De onschuldige tijd van de passieve kijkbuis kinderen is voorbij. Wie had kunnen voorspellen dat gevestigde branches zoals de (publieke) omroepen, (educatieve) uitgeverijen en zelfs de Haagse politiek onder druk zouden komen te staan van de man, vrouw en jeugd in-de-sstraat die zich laat horen? Was de burger vóór internet aangewezen op poortwachters zoals mediamakers, auteurs en politici én op docenten, bibliotheekmedewerkers en ouders; met de komst van internet zit de burger aan de knoppen. Het is de burger die invloed uitoefent en boodschappen via vingervlugge sociale media zoals Twitter de maatschappij in slingert. Positieve en negatieve geluiden. Het zijn de dreigtweets van jongeren die de politie tot wanhoop drijft.ⁱⁱ Het zijn de werkgevers die reputaties van sollicitanten online checken. Het zijn de weblogs die een nieuwe publieke omroep worden. Welkom in de nieuwe wereld waar de makelaars en reisbureaus verdwijnen, omdat consumenten hen niet langer nodig hebben nu zij toegang hebben tot Marktplaats en particuliere toeristenwebsites. De wereld die zich buiten het blikveld van opvoeders afspeelt. Misschien dat u als voormalig kind nog een 'lief kijkbuis kind' was. Die tijd is voorgoed over.

Jeugd & media trend 1: Mobile Oxygen

Al in 2011 gaf de Cisco studie (Connected World Technology Reportⁱⁱⁱ) aan dat technologische veranderingen bijna 1:1 worden opgepikt door jeugd. 'Ruim de helft van de jongeren vindt internet onmisbaar. Voor een op de drie studenten en jonge werknemers is internet zelfs een basisbehoefte vergelijkbaar met eten, drinken, onderdak en zuurstof. Twee van de volgens Cisco belangrijkste conclusies uit het onderzoek zijn dat jongeren steeds vaker voor online interactie kiezen en dat mobiele apparatuur steeds belangrijker wordt voor hen.' De interactieve toegangstechnologie wordt omarmd door jongeren omdat deze voorziet in een wezenlijke behoefte: in contact zijn met de wereld, en een volwaardige bijdrage leveren aan de wereld. Jongeren zijn door internettechnologie wereldburger. Sociale media zullen in eerste instantie worden geleid door (nieuwe) bedrijven, maar het zijn de jongeren die met nieuwe ideeën komen en die in staat zullen zijn de wereld met een muisklik te beïnvloeden en te veranderen. De nieuwe generatie Mark Zuckerbergs (oprichter van Facebook) staat te trappelen. Mobiel leven wordt standaard omdat het eenvoudigweg technologisch kán en omdat de jeugd het wil.

De studie bood destijds een fascinerende kijk op de toekomst. Het is de wereld waar we vandaag de dag in leven en gewend zijn. Een wereld zonder mobiele technologie is voor ons onvoorstelbaar. Het

gemak van informatie en communicatie onder handbereik zal elke mediagebruiker benauwen. In 2012 concludeerde het onderzoek 'Samen zijn, samen doen – de jeugd van 2012' van Now It's Our Time^{iv}: "Kinderen zijn verbaasd als er geen internet is, het is als water uit de kraan. Ze raken zelfs misschien wel een beetje in paniek als het er niet is. Onder de 12 tot en met 14 jarigen staat internetten met 42,8% op plek twee van activiteiten die zij graag ondernemen. Als ze op het internet zitten, dan gebruikt 71,1% het voor Social Media. Jongere kinderen spelen liever spelletjes op internet. En YouTube is populair onder alle leeftijdsgroepen. (...) Kinderen kunnen zich een leven

De **WIFI**-generatie
De jeugd op het mobiele internet
Vliegsvlug en Vogelvrij
Liesbeth Hop & Rambar Deiver

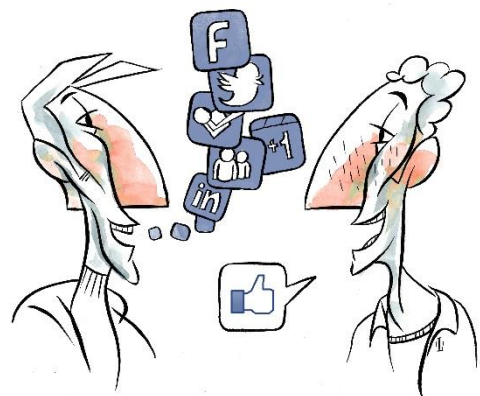
zonder internet niet voorstellen. Zonder internet zou het leven niet alleen saaier worden, maar ook lastiger. Hoe zoek je dan iets op voor school, zie je roosterwijzigingen op tijd, speel je online spelletjes, luister je muziek of spreek je af met vrienden?" Internet is een vanzelfsprekendheid én voor velen een levensbehoefte. Daarbij zakt de leeftijd van deze WIFI-generatie drastisch. Voornoemd onderzoek geeft onder andere aan dat het ook de jongere kinderen zijn die bijvoorbeeld enthousiast gebruik maken van een medium als Twitter: "Twitter is het populairst onder kinderen van 12 tot 14 jaar (37,2%), dit ondanks dat ze het meest een account hebben op Hyves (86,9%). Oudere

kinderen geven aan dat ze nog wel een account hebben op Hyves, maar er geen gebruik meer van maken. Facebook vinden ze een interessant alternatief, maar lastig in gebruik. Ongeveer 57,2% heeft een account op Facebook. Iets meer, 60,4%, heeft een account op Twitter." Wij noemen dit de WIFI Generatie; jeugd op het mobiele internet. Het is de titel van ons laatste boek waar deze generatie uitgebreid aan het woord komt, zie: www.dewifigeneratie.nl Ook deze ontwikkeling wordt door de technologie razendsnel ingehaald; het 4G netwerk wordt reeds in Nederland uitgerold.^v

Mobile Oxygen: effect op pesten

- *Mobiel leven betekent dat slachtoffers een bewegende prooi zijn. Vluchten voor pesten kan niet meer*

Met de introductie van het mobiele internet heeft pesten opnieuw een nieuwe gedaante aangenomen. Omdat kinderen en jongeren 24/7 'connected' zijn is het mogelijk om elkaar waar dan ook te bereiken, en dus ook: te treiteren. Laten we Twitter nemen, een fenomeen dat pas in 2006 ontworpen werd^{vi} en anno nu niet meer is weg te denken uit ons leven. Voor jongeren is het is nauwelijks mogelijk je smartphone weg te leggen; "Dat is geen leven" (citaat Nynke, 15 jaar). Hoe de peer group pressure er via het mobiele internet eruit ziet legden we reeds vast in ons onderzoek naar Social Media Stress, voorjaar 2012.^{vii} Het lijntje dat loopt vanuit de smartphone naar de buitenwereld zorgt ervoor dat men altijd bereikbaar is; ook voor pestkoppen en stalkers. In feite kunnen we stellen dat mobiel leven inhoudt dat slachtoffers een bewegende prooi zijn. Vluchten voor pesterijen kan niet meer.

Jeugd en media trend 2: Praxis Leren

Direct na de trend *Mobile Oxygen* volgt trend 2: Praxis Leren, fulltime leren wordt mogelijk. Jongeren zijn niet langer afhankelijk van hun poortwachters: docenten, ouders, politie, hulpverleners en politieke leiders. Jongeren zoeken en bieden zélf informatie middels hun eigen online platformen. Deze platformen zullen voor de buitenwacht, de poortwachters, steeds meer onzichtbaar én ontoegankelijk zijn. Het effect op vele gevestigde instituties zal revolutionair zijn. Poortwachters zullen niet weten wat hen overkomt: vanwege de snelheid en de schijnbare spontaniteit van de sociale media waar de jeugd zich op beweegt zullen de huidige poortwachters zich overvallen voelen. Omdat veel poortwachters niet in staat zijn om zich open, nieuwsgierig en onbevooroordeeld op te stellen, zal dit tot vele fricties leiden. Fricties die zich binnen school-, gezins-, en landsmuren zullen afspelen. Poortwachters zullen tevergeefs proberen met oude hulpmiddelen zoals regulering, blokkering en filtering de situatie weer onder controle te krijgen. Mobiel leven betekent dat de wereld open ligt, jeugd leeft in een wereld zonder grenzen en is in staat fulltime te leren. Kennis ligt op straat. Ook kennis die onwaar is.

Praxis Leren: effect op pesten

- *Peergroup educatie hoort het uitgangspunt voor beleid tegen pesten te zijn: positive peergroup pressure*

Wie zoekt naar mogelijkheden om pesten tegen te gaan kan er niet om heen dat men bij jeugd wel móet beginnen. Deze conclusie is onontkoombaar. Het heeft volstrekt geen zin belerend te vertellen dat leerlingen niet moeten pesten. Lespakketten, gedragsregels of anti-pest-protocollen die van bovenaf worden vastgesteld (en later aan de doelgroep worden overgebracht) hebben nauwelijks nut. Misschien is het een bittere pil om te beseffen dat jongeren 'ons' als professionals en ouders, en zelfs als politie en hulpverleners nauwelijks nodig hebben als het gaat om het eigen pestgedrag. De onzichtbare wereld van online pesten gaat door, ondanks de mening van opvoeders. Alle waardering voor de eerlijke reactie van de locatiedirecteur Koopman die reageerde na de zelfdoding van Tim Ribberink: "Blijkbaar werd hij gepest. Wij hebben het niet gemerkt, maar dat wil niet zeggen dat het niet gebeurde."^{viii} Het is een verschrikkelijke realiteit. Pesten op zich is al zeer moeilijk te zien, omdat pesters altijd zullen proberen situaties te vinden waar er weinig poortwachters zijn. Bij cyberpesten is het nóg moeilijker. Op de school van Annas Aouragh (die op zijn dertiende zichzelf van het leven beroofde na voortdurend te zijn gepest) was een zgn. Gay Straight Alliance actief. Dit is een groep leerlingen die de schoolsfeer m.b.t. homoseksualiteit willen verbeteren^x. Wat ging er mis? Had deze homovoorklichting GSA wellicht een tegenovergesteld effect, aangezien Annas constant als homo werd getreiterd? Deze vragen dienen te worden gesteld: anti pest organisaties moeten zichzelf tegen het licht durven houden. Inmiddels wordt er door OCW op vragen van D'66 een evaluatieonderzoek aangekondigd over wat er misging met de anti pest voorlichting op deze school.^x

Maar er is hoop: wie reëel is en weet dat het de jongeren zijn die de sleutel vormen tot de oplossing tegen pesten, kan meteen aan de slag. Als jongeren via internet leren, dan betekent dit ook dat zij kunnen leren ander gedrag te vertonen. Poortwachters zullen naar een nieuwe rol zoeken, niet langer van kennismakelaar maar van kennis- en mediacoach. Tegelijkertijd leert jeugd door. Peergroup educatie wordt wezenlijk: via online platformen zoals games en andere sociale media delen leeftijdgenoten kennis en wordt kennis onderling ontwikkeld. Zo ook: kennis om zichzelf te beschermen (slachtoffers). Zo ook: kennis om niet te hoeven pesten en daadwerkelijk respect te tonen voor anderen (daders). En zo ook: kennis om in te grijpen bij pesterijen, om pesten te voorkomen en een (school)sfeer te scheppen waarin het niet nodig is een ander te kakken te zetten om zelf beter te worden (omstanders). Wij pleiten voor een nieuwe aanpak waarbij *peergroup educatie* het uitgangspunt is.: *positive peergroup pressure*.

Als het zo is dat decennia aan protocollen en gedragsregels niet (altijd) het gewenste effect hebben gesorteerd (zoals ook het Nederlands Jeugd Instituut^{xi} en De Kinderombudsman moesten constateren^{xii}) moeten we een andere weg inslaan om het pesten te keren. De omgangsvormen van jongeren zijn ingrijpend veranderd, 'ouderwetse' lespakketten en educatie werken niet langer. Okay, wat dan wel? Er is geen kentering mogelijk

zonder de nauwe betrokkenheid van jongeren; we zien in het buitenland interessante initiatieven ontstaan die we in Nederland uit zullen proberen. Zoals de West High Bros in Iowa, een groep actieve jongeren die elkaar complimenten via Twitter geeft en naar eigen zeggen een kentering in het gescheld en gepest via social media teweeg hebben gebracht. Wij noemen dit 'Actie Tegengif': prikkelende initiatieven door/met jongeren, via Social Media die positiviteit in o.a. school pompen. Zoals de initiatiefnemer Jeremiah Anthony van West High Bros uitlegt: "I believe that showing the goodness in people is very integral to our account, because so many people on Twitter and Facebook get cyberbullied because they're less than perfect.". Binnen de nieuwe opleiding Professional Preventie Digitaal Pesten vormt deze tegengif-aanpak het hart van de training. Zie het boeiende filmpje over West High Bros: <http://goo.gl/VWVvE>

Jeugd en mediatrend 3: Access-soires

De voornoemde trends zijn alleen mogelijk als technologie zich verder ontwikkelt. De apparaten die we tegenwoordig gebruiken zullen in ijltempo veranderen, vooral van uiterlijk. De nieuwe generatie apparaten zien er niet uit als een telefoon, een computer, een laptop of zelfs een tablet. Binnen 5 jaar tijd zullen we lachen om de mobiele telefoons. De koelkasten van morgen zijn de gadgets van nu. Apparaten zullen worden geïntegreerd in ons dagelijks leven, waar het van belang is dat een apparaat niet meegenomen moet worden of kwijt kan worden geraakt. Mobiele media zullen worden geïntegreerd in kleding en meubels. De iPad van morgen is een muur of uithangbord, wat door een ieder te gebruiken is omdat iedereen simpelweg inpluigt in de eigen mediawolk (the cloud) waar de eigen content in wordt bewaard. In feite zullen we

slechts op zoek zijn naar schermen, waar we op elk gewenst moment gebruik van maken omdat via b.v. onze kleding (waar een kleine beamer in verborgen zit) de gewenste content zichtbaar wordt. Zie recente voorbeelden zoals de schouderbeamer OmniTouch^{xiii} en de interactieve muur Nebula Wall^{xiv}.

Google Glass Is Banned On These Premises

Omdat apparaten onherkenbaar worden is het van groot belang dat o.a. onderwijs zich bewust wordt van deze technologische toekomst. Wie bijvoorbeeld mediaprotocollen instelt en zich niet bewust is van deze 3e mediatrend, loopt bij voorbaat al hopeloos achter. Wie in zo'n protocol louter mobieltjes wil verbieden, mag zich de vraag stellen of de school in de toekomst knopen, armbanden, en ringen zal verbieden omdat deze immers de nieuwe mobieltjes zullen zijn. Voorbeelden te over: binnen no time bieden techno bedrijven nieuwe gadgets aan. Na de iPad komt de mini iPad. Na de nieuwe generaties smartphones zullen deze verdwijnen en geïntegreerd worden in alledaagse gebruiksvoorwerpen zoals een auto. Wie zich degelijk met preventie van (cyber)pesten wil bezighouden hoort zich bezig te houden met de gadgets van morgen zoals de 'smart skin phones' (smartphones op de huid) of 'bendy screen phones' (smartphones met buigbaar scherm).^{xv} De iWatch of smart watch liggen spoedig in de winkels.^{xvi}

Access-soires: effect op pesten

➤ *Wat doet u als school? Oorbellen met beeldschermen verbieden?*

Technologie verandert en dus verandert het pesten. Bent u werkzaam in het onderwijs? Dan zullen uw toekomstige leerlingen uw school binnenlopen met apparaten die niet alleen als smartphone onherkenbaar zijn maar óók niet te verbieden zijn. Al in 2002 beschreven kinderen van de Heiloose basisschool Radboud (in een van onze eerste projecten over jeugd en media) de apparaten die zij zelf graag het liefste ontwikkeld zagen. Het tijdschrift Computer Idee nam het artikel op mét de bijbehorende foto's van o.a. een wandelstok met internetconnectie. Of een aantal sieraden zoals oorbellen met beeldschermen. De reacties destijds waren lacherig. De titel van dit artikel luidde echter niet voor niets: 'Kinderen als internet goeroe.' De kinderen van toen hebben gelijk gekregen. Techno bedrijven zullen met apparaten komen die er prachtig uitzien en een sieraad voor het oog en lichaam zijn. Wat zal de reactie zijn van leefomgevingen zoals school, jeugdzorg, disco en sportclub? Zult u de online oorbellen verbieden? Moeten de jongeren of leerlingen de oorbellen afdoen? Pesten zal vliegensvlug gaan: net zozeer als de nieuwste Social Media sneller zullen zijn (en 1 op 1 berichten, foto's, filmpjes doorgeven) zullen de media die de content doorgeven voor u als docent onbereikbaar zijn. Jongeren zitten aan de knoppen, de knoppen zijn access-soires geworden. Ons advies is om anti pest beleid te creëren dat niet bepaalde social media zoals Twitter of YouTube of bepaalde apparaten zoals mobieltjes zelfs maar benóemen maar uitgaan van: Ethiek. Het gaat om hoe men met elkaar omgaat; de normen en waarden om tot een respectvolle levenssfeer te komen waarin het voor iedereen mogelijk is om op een aangename manier te leven (lees: naar school te gaan). In Nederland zijn woorden als 'normen' en 'waarden' lange tijd besmet geraakt. Als er iets is dat de verschrikkelijke zelfdodingen van jongeren als Tim Ribberink, Fleur Bloemen en Annas Aouragh onze Nederlandse samenleving hebben duidelijk gemaakt is dat we de luxe om te lachen om normen en

waarden, ethiek, niet langer kunnen permitteren. In dit kader halen we graag het boek *De Grenzeloze Generatie* aan waarbij de nieuwe generatie ouders (en jongeren) wordt beschreven.^{xvii}

Jeugd en mediatrend 4: Asociale media

Niemand hoeft zich te verbazen dat kinderen en jongeren de kunst afkijken van de wereld om zich heen. Jongeren leven in een 24 uren economie en razen rond in onze mediamaat­schappij. Media hebben een niet uit te wissen plek. Els Swaab, destijds voorzitter van de Raad voor Cultuur formuleerde tijdens het 2^e Nationaal Mediawijsheid Congres (maart 2010) het als volgt: “Maatschappij en cultuur raakten (en raken) steeds verder gemedialiseerd. Weinig blijft onberoerd door de media of door het effect van de media, van elementen in een omgeving zijn media de omgeving zelf geworden. Daarmee verandert de positie van de burger. Zonder de mogelijkheden van internet zou de overheid nooit het beroep op de zelfredzaamheid van de burger kunnen doen dat ze nu doet. Tegelijkertijd geven diezelfde mogelijkheden burgers de kans zich aan het democratisch proces te onttrekken.” Mw. Swaab ging destijds in op de toenmalige politieke situatie (niet later trad zij af om deze redenen): “We leven in verwarrende tijden. (...) Uw werk om kinderen, jongeren en andere burgers op een goede manier te laten omgaan met de media is nu belangrijker dan ooit.”^{xviii} Mw. Swaab sprak over verwarrende tijden en ‘kort door de bocht geformuleerde uitspraken’. Naast sociale media bestaan er asociale media die de maatschappij vergiftigen. Het zijn de haat-en scheld-blogs en andere sociale media, die onder het mom van vrije meningsuiting en onderbroekenlol anderen belachelijk maken en rücksichtslos belasteren. Onderzoek zou welkom zijn om na te gaan of en hoe zulke asociale media invloed hebben op jeugd. Of de grens inmiddels is verschoven van de scheld- en pestblogs naar bijvoorbeeld de straat en schoolplein. Of de grens tussen online en offline pesten is vervaagd.

Wat zijn deze asociale media, vaak opgericht om anderen aan te vallen en te besmetten? Het blog *Welingelichte Kringen* verzamelde eind 2012 (na de zelfdoding van Tim Ribberink) een aantal geposte berichten (tweets)^{xix}: “Rouwadvertentie in je gezicht: Tim Ribberink: BAM. De campagne ‘Pesten is geen spelletje’ heeft een nieuwe poster child”. Ook schreef de blog over de website die acteur Jamai Loman (januari 2013) tegen pesten lanceerde: “En oja, die andere pesticoon, een probeer-Jamai met musicalambities die zijn zeer dubieuze pestverhaal overall uithoereert noemen we expres niet in dit topic. Om te pesten.”^{xx} Onder het mom van ironie wordt er in de a-sociale media gestalkt, getreiterd, besmeurd en besmet. Alles draait immers om reputatie. Ten eerste de reputatie van de blogger, die zichzelf omhoog probeert te werken door een andermans reputatie naar beneden te trappen. Niet voor niets zette politicus Spekman (januari 2013) de aan hem geadresseerde haatmails online. Spekman maakte het onzichtbare zichtbaar. NRC Handelsblad juichte deze stap van Spekman toe: “Een actie die navolging verdient. Laat Geert Wilders ook maar zijn mailbox omkieperen. Publieke personen vanuit een digitale schuilhut beschimpen: niets is laffer dan dat.”^{xxi}

Asociale media: effecten op pesten

➤ Een discussie over mediaethiek is onontkoombaar

Iedereen is mediaproductent. Positief gezien zijn media gedemocratiseerd. Elk individu kan een eigen blog beginnen en iemand bereiken door b.v. een simpele tweet met daarin het ^{xxii}Twitter account van de desbetreffende prooi. Asociale media zijn de podia waarop vrij kan worden gepost en gepest. Deze trend zal zich altijd doorzetten, omdat de technologie het toelaat maar ook omdat er altijd mensen zullen zijn die de behoefte hebben 'tegendraads' te zijn. Asociale media zijn de nieuwe schandpalen waar pesten en treiteren bon ton is. Asociale media zullen zich in de toekomst op plekken bevinden die voor poortwachters amper te bereiken en te volgen zijn. Denk aan blog-apps, onbekende Twitter accounts en de opvolgers van social media als Twitter waar de berichten slechts beperkte tijd zichtbaar zijn, zoals Snapchat. We

zijn beland in een *mediamaatschappij* waar een enkeling een organisatie de kast op kan jagen. Waar een winkel als V&D Haarlem de deuren sluit vanwege een dreigtweet.^{xxiii} Waar scholen op slot gaan omdat een leerling de school of docent digitaal aanvalt. Wie beseft dat media van grote invloed zijn kan er niet omheen dat een discussie over mediaethiek is onontkoombaar is. Met het besef dat zeer jonge gebruikers in staat zijn om leeftijdgenoten te bedreigen, te pesten en te intimideren. Het meisje dat onlangs haar gehele klas via Instagram bedreigde was 12 jaar.^{xxiv} We zijn allen media prosumer geworden. We kunnen allen stil staan wat onze invloed is; positief en negatief. Hoe media-ethisch zijn wij bereid te zijn? De Belgische campagne 'Vies Wijf'^{xxv} geeft een voorzet: <http://goo.gl/4GctHs>

Jeugd en mediatrend 5: offline

Trend 5 heeft zich reeds ingezet. Naast alle online leven zal er steeds meer behoefte zijn om offline te leven. Rust en stilte worden schaarse goederen. 24/7 communiceren houdt geen zinnig mens vol. De eerste tekenen van Social Media moeheid zijn er al. In het voorjaar van 2012 publiceerden de Nationale Academie voor Media en Maatschappij het onderzoek 'Social Media Stress onder jongeren'. De term Social Media

Stress werd al snel herhaald in andere gedaantes. FNV kondigde aan zich zorgen te maken over 'Techno Stress' en onderzoekt deze in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam: "Een groeiende groep werknemers checkt mobiele apparatuur (smartphone, iPad of laptop) ook geregeld buiten werktijd. Uit de peiling van FNV blijkt dat meer dan 20 procent van de werknemers hun mobieltje meer dan zes keer per dag buiten werktijd checkt. Een kwart checkt de mobiele apparatuur zes keer per uur."^{xxvi} Binnen de onderwijswereld wordt gesproken over de noodzaak tot focussen van leerlingen. Omdat deze afgeleid zouden worden door games, chats, berichten e.d. uit het boek *De Huiswerk Coach* door Arnold Brouwer, waar de plek van afleiding door social media in wordt besproken.

Newsweek publiceerde over dit nieuwe fenomeen een artikel met de welluidende titel ‘iCrazy’: Sherry Turkle, een vooraanstaand psycholoog werkzaam bij MIT in Amerika, doet al jaren onderzoek naar dit onderwerp: “Het altijd en overal online zijn lijkt tegenwoordig volslagen normaal, maar dat is niet hetzelfde als zeggen dat het gezond of duurzaam is, want technologie – en hetzelfde geldt voor alcohol – wordt bij frequent gebruik de oorzaak én de oplossing voor alle problemen die wij hebben.”^{xxvii} Ook willen we het fenomeen ‘phone stacking’ noemen: een soort afspraak waarbij mensen bij hun ontmoeting afspreken niet hun smartphone te pakken. Wie dat wel doet betaalt de rekening van lunch, drankjes e.d.^{xxviii} In navolging van het onderzoek naar Social Media Stress werd een website gelanceerd (www.ikbenoffline.nl) waarna in het voorjaar van 2013 een heus Ik Ben Offline Ganzenbord Spel werd gepresenteerd. Het spel is kosteloos te downloaden. Er zijn vandaag de dag veel meer voorbeelden te noemen van offline beweging: zoals de Amsterdamse disco de Trut, die bezoekers verbiedt smartphones te gebruiken om te filmen of foto’s te maken.^{xxix} De film Disconnect uit zomer 2013 laat zien hoe offline leven er ook alweer uitziet.^{xxx} Er verschijnen steeds vaker interessante verslagen van mensen die een periode ‘offline leven’. Blogger Paul Miller^{xxxi} en Daan van Leeuwen.^{xxxii} Via www.ikbenoffline.nl worden regelmatig gratis materialen aangeboden, zoals het Ik ben Offline ganzenbord spel waar leerlingen dilemma’s oplossen die in hun online leven een grote rol kunnen spelen.

Offline: effecten op pesten

- *Tijd voor tegengif: tweet geen gescheld, maar tweet complimenten*

Het organiseren van offline momenten is klaarblijkelijk nodig om weer fysiek contact te maken. Wie om zich heen kijkt ziet in wachtruimtes, openbaar vervoer e.d. mensen naar beneden kijken en met hun smartphone bezig zijn. Het ‘ouderwetse’ voor zich uitkijken heeft plaats gemaakt voor een soort zelfverkozen isolatie. Dit kan prettig zijn: uit gesprekken met jongeren en volwassenen is ons gebleken dat het ‘lekker bezig zijn met je smartphone’ verlegenheid kan verhullen: “Dan hoef ik niet naar mensen te kijken en te denken wat ze van me denken.” Dit geldt ook voor het oplossen van saaiheid, zoals wachttijd: “Ik app met m’n vrienden, wat moet ik anders doen?” Prima, lijkt ons. Maar als het gaat om het tegengaan van pesterijen dan komt er meer bij kijken. Een beproefde methode is de KIVA Methode, dat steeds meer in Nederland wordt toegepast en bovendien is onderzocht door hoogleraar sociologie René Veenstra van de Rijksuniversiteit Groningen.^{xxxiii} Het elkaar complimenten geven is onderdeel van deze methode: “Iedereen is gevoelig voor het krijgen van complimenten, dat werkt vaak uitstekend. Ook zorg je ervoor dat het niet persoonlijk wordt. Wie precies wat heeft gedaan, is dan niet meer belangrijk.”^{xxxiv} Het moge duidelijk zijn: het creëren van offline momenten lijkt een wezenlijk onderdeel om jongeren ‘weer’ met elkaar om te gaan. Pestkoppen kunnen dan zien wat hun online pesterijen met een slachtoffer doet, in plaats van scheldberichten te verzenden waardoor zij en hun mikpunt buiten zicht blijven. De preventie van vooral online pesten gaat hand in hand met een persoonlijke, aangename, positieve sfeer waar er ook weer offline met elkaar

gecommuniceerd wordt. Omdat het voor veel jongeren niet makkelijk is de smartphone weg te leggen of om achter de computer te kruipen, zullen opvoeders en jeugdprofessionals offline momenten moeten organiseren. Ook behoren opvoeders te beseffen dat een van aloude pestmanieren 'het buitensluiten' óók geldt binnen social media; er worden Facebook-pagina's en WhatsApp groepen aangemaakt waar kinderen niet mee mogen doen, er buiten vallen en bewust worden geïsoleerd. Opnieuw pleiten we voor een anti-pest aanpak waarbij uit wordt gegaan van ethische grondbeginselen; hoe gaan we met elkaar om? We zijn het de jongeren met wie we werken meer dan verplicht. Het is tijd voor tegengif. Wie het tij wil keren van het pesten en schelden via Social Media, benut het bereik van Social Media. Laat u inspireren door het voorbeeld van Westhigh Bros. Initiatiefnemer Jeremiah Anthony beschrijft: www.aplatformforgood.org/blog/entry/the-influences-behind-the-creation-of-west-high-bros

@westhighbros

Facebook: WestHigh Bros

10 uitgangspunten voor anticiperend anti pest beleid:

1. Stel jongeren en kinderen centraal: organiseer **positive peer group pressure**
2. Stel **vertrouwen** centraal: b.v. via (volwassenen en jeugd)vertrouwenspersonen en evalueer dit bij uw doelgroep, zoals leerlingen (zij zijn uw toets)
3. Leer jongeren hoe zij níet kunnen pesten en (leren) omgaan met **elkaars verschillen**
4. Begin elk beleid met de **menselijke factor**. Zorg voor professionals die positief en nieuwsgierig zijn naar jongeren, ook: Onderwijs Ondersteunend Personeel.
5. Betrek **ouders** voordat er incidenten zijn: via ouderraad, M.R. én algemene bijeenkomsten zoals ouderavonden
6. Wees streng en consequent: de **pakkans van pesten** moet zichtbaar en duidelijk zijn. Grijp altijd in (van licht naar zwaar)
7. Wees duidelijk en positief **aanwezig op Social Media**, met bijvoorbeeld een officieel account van uw instelling zoals school of jeugdinstantie
8. Update het beleid: **evalueer** met alle betrokkenen halfjaarlijks het beleid en **stel bij** waar nodig (zoals het verplichte schoolveiligheidsplan)
9. Wees **nooit naïef**: wat collega-instanties overkomt kan ook uw organisatie overkomen. Leer van elkaar en ondersteun elkaar
10. Gun jongeren hun **builen** (en help hen weer op te staan)

Nationale Academie voor Media en Maatschappij

www.mediaenmaatschappij.nl / academie@mediaenmaatschappij.nl

Vestigingsadres: Wildenborch 31, 1082 KB Amsterdam Nederland

Noten

- ⁱ Rector Adelbert College Wassenaar over Annas Aouragh: <http://goo.gl/VqYth> februari 2013
- ⁱⁱ Politie bezwijkt onder dreigtweets: ⁱⁱ Politie bezwijkt onder dreigtweets, AD: <http://www.ad.nl/ad/nl/5595/Digitaal/article/detail/2937383/2011/09/30/Politie-bezwijkt-onder-dreigtweets.dhtml>
- ⁱⁱⁱ Cisco studie: www.cisco.com/en/US/netsol/ns1120/index.html
- ^{iv} Now it's our time, jeugd anno 2012: www.nowitsourtime.nl / zie ook: www.frankwatching.com/archive/2012/04/27/kinderen-zien-internet-als-water-uit-de-kraan
- ^v 4G in Nederland, Het Parool febr.2013: <http://goo.gl/h5GOa>
- ^{vi} Twitter 2006: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Twitter>
- ^{vii} Onderzoek Social Media Stess: www.mediaenmaatchappij.nl / www.ikbenoffline.nl
- ^{viii} School reageert na de dood van Tim Ribberink: <http://nos.nl/audio/437168-school-tim-wij-hebben-niets-van-het-pest-en-gemerkt.html>
- ^{ix} Gay Straight Alliance: <http://www.gaystraightalliance.nl/>
- ^x Onderzoek naar school Wassenaar: <http://www.nu.nl/binnenland/3525041/inspectie-bezocht-school-anass.html>
- ^{xi} NJI: http://www.nji.nl/nl/Watwerkt_Pesten.pdf
- ^{xii} OCW nieuw beleid onderwijs tegen pesten: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/veiligheid-op-school>
- ^{xiii} Omnitouch: OmniTouch: www.youtube.com/watch?v=Pz17lbfOfn8
- ^{xiv} Nebula Wall: www.youtube.com/watch?v=tMB6HZ_bZKO
- ^{xv} Toekomstige gadgets: <http://mattforte.hubpages.com/hub/Future-Technology-2013>
- ^{xvi} De smart watch of iWatch: <http://goo.gl/Z0Je8>
- ^{xvii} De Grenzeloze Generatie: <http://www.motivaction.nl/documents/Factsheet%20opinieonderzoek%20De%20grenzeloze%20generatie.pdf>
- ^{xviii} Mw. Swaab over de gemedialiseerde samenleving, 2010: <http://goo.gl/ZHwdO>
- ^{xix} Geen Stijl over pesten: <http://www.welingelichtekringen.nl/samenleving/85209/is-geenstijl-hypocriet-over-zelfmoord-ze-doen-niets-liever-dan-mensen-dood-pest-en.html>
- ^{xx} Geen Stijl over Jamaï Loman en de anti pest site, 17-01-2013: www.geenstijl.nl/mt/archieven/2013/01/gepest_en_toch_succesvol_oneewacht.html
- ^{xxi} NRC over actie Spekman, 12-01-2013: www.nrc.nl/stevendejong/2013/01/12/kom-je-aan-spekman-of-wilders-dan-kom-je-aan-ons/
- ^{xxii} School dicht vanwege dreigtweet: <http://nos.nl/artikel/555060-vd-haarlem-dicht-om-dreigtweets.html>
- ^{xxiii} V&D Haarlem dicht vanwege dreigtweet: <http://nos.nl/artikel/555060-vd-haarlem-dicht-om-dreigtweets.html>
- ^{xxiv} Meisje dreigt klas via Instagram: <http://www.nu.nl/binnenland/3600833/meisje-12-achter-doodsbedreigingen-klasgenoten-vlissingen.html>
- ^{xxv} Vies Wijf: http://www.klasse.be/tvklasse/20979-Vies-Wijf-campagne-tegen-haat-op-het-internet#.UmupE_IM8rU
- ^{xxvi} Technostress, FNV rapport i.s.m. UvA: <http://www.fnv.nl/themas/opdewerkplek/nieuws/technostress/>
- ^{xxvii} Crazy: <http://goo.gl/7twuh>
- ^{xxviii} Phone stacking: http://article.wn.com/view/2012/01/20/Phone_Stacking_Game_Gains_in_Popularity/
- ^{xxix} De Trut: ^{xxix} Verbod op filmen e.d. in disco: http://www.trutfonds.nl/DE_TRUT.html
- ^{xxx} De film Disconnect: <http://www.joop.nl/opinies/detail/artikel/21673/>
- ^{xxxi} Offline leven door Paul Miller: <http://www.nu.nl/binnenland/3600833/meisje-12-achter-doodsbedreigingen-klasgenoten-vlissingen.html>
- ^{xxxii} Daan van Leeuwen offline: https://pauwenwitteman.vara.nl/fileadmin/uploads/penw/be_users/images/2013/201309/20130923/bw_offline_7_18.pdf
- ^{xxxiii} KIVA methode: <http://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-over-de-jeugdsector/2013/2013-Fins-antipestprogramma-KiVa-vermindert-pestklachten>
- ^{xxxiv} René Veenstra over de KIVA methode: <http://nos.nl/artikel/423947-compliment-helpt-tegen-pest-en.html>

Illustraties:

- Bullies on Twitter: <http://blogs.babble.com/momcrunch/tag/bullying-on-twitter/>
- Mobile oxygen: http://www.westsite.be/news/Mobile_internet_uk_nearing_50%25
- De WIFI-generatie: cover boek www.dewifigeneratie.nl
- Poortwachter pet: http://www.gluckauf.nl/Kleding_portiers.htm
- Jeremiah Anthony: West High Bros
- Google Glasses: <http://www.youtube.com/watch?v=JSnB06um5r4>
- Samsung Flexible AMOLED: <http://www.pocket-lint.com/news/37713/samsung-flexible-amoled-bendy-display>
- Mw. Els Swaab, Raad voor Cultuur: www.nomc.nl (2e Nationaal Mediawijsheid Congres 2010)
- Asocial media, ho to handle negative posts on Facebook: <http://endurancemktg.com/how-to-handle-negative-comments-on-facebook>
- Schandpaal: <http://www.karinblogt.nl/de-schandpaal-terug-naar-de-middeleeuwen/>
- Offline: www.ikbenoffline.nl
- Foto IkBenOffline Ganzebordspel: klas 1 van Canisius College Nijmegen www.ikbenoffline.nl febr.2013